

Datum 2017-09-26
Reg.nr 131-264-17

Avdelning
Analysavdelningen
Handläggare
Tomas Egeltoft
08-563 088 28
tomas.egeltoft@uka.se

Socialdepartementet

Universitetskanslersämbetets yttrande över betänkandet Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer (SOU 2017:21)

Ert diarienummer S2017/02040/FST.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har anmodats att lämna synpunkter på betänkandet *Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer* (SOU 2017:21). UKÄ har synpunkter på de delar i betänkandet som omfattar högskolan och högskoleutbildningar och som främst behandlas i betänkandets kapitel 8 – God kompetensförsörjning.

Sammanfattning

UKÄ anser att utredarens bedömning att utbildningar på gymnasial nivå och högskolenivå inte har skapat tillräcklig tillgång till yrkesutbildad personal med inriktning mot vård och omsorg är otydlig och missvisande. Lärosätena kan skapa tillgång på högskoleutbildningar inom området och ta ansvar för dessa men inte ta huvudansvaret för om tillgången på yrkesutbildad personal är tillräcklig på arbetsmarknaden. Samtidigt noterar UKÄ att i utredarens bedömningar och förslag om hur balans mellan tillgång och efterfrågan på yrkeskompetent personal kan uppnås nämns universitet och högskolor inte alls. UKÄ menar att lärosätena är en mycket viktig samverkansaktör i ett sådant arbete.

UKÄ är positiv till att myndigheten föreslås få i uppdrag att genomföra en kartläggning av den befintliga utbildningen inom områdena gerontologi och geriatrik. För att få en bra bild menar UKÄ dock att en sådan kartläggning inte bör begränsas till förekomsten av kurser utan även innehålla andra delar som kursernas omfattning, innehåll, akademisk nivå m.m. Den bör även omfatta alla relevanta utbildningar på grundnivå och avancerad nivå.

Däremot anser inte UKÄ att det ligger i myndighetens uppdrag att lämna förslag till åtgärder för att främja specialist- och vidareutbildning inom gerontologi och geriatrik. UKÄ kan genomföra en kartläggning av den befintliga utbildningen inom området men vilka behov av nya specialiseringar eller ny vidareutbildningar som finns bedöms bäst av olika intressentgrupper inom området.

Utredaren föreslår att UKÄ, Socialstyrelsen, Skolverket och Myndigheten för yrkeshögskolan får i uppdrag att skapa samverkansarenor och säkerställa statistik och prognoser för alla yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården. UKÄ och Socialstyrelsen har redan ett motsvarande uppdrag för de yrken som kräver högskoleutbildning och UKÄ

anser att ett eventuellt nytt uppdrag bör bygga på detta efter det att det rapporterats till regeringen 2019 eller läggas som ett separat uppdrag till de tillkommande myndigheterna.

UKÄ:s synpunkter på bedömningar och förslag i kapitel 8 – God kompetensförsörjning

8.3 Har dagens personal tillräcklig yrkeskompetens?

Utredaren gör bedömningarna att vården för och omsorgen om äldre personer har kvalitetsbrister som är relaterade till bristande yrkeskompetens hos personalen samt att utbildningar på gymnasial nivå och högskolenivå inte har skapat tillräcklig tillgång till yrkesutbildad personal med inriktning mot vård och omsorg om äldre. UKÄ har inga synpunkter på den förstnämnda men på den sistnämnda bedömningen. UKÄ menar att den är otydlig och missvisande. Den kan tolkas som att det enbart är utbildningsanordnarnas inom området, det vill säga för högskolan lärosätenas, ansvar att skapa en tillräcklig tillgång till personal med rätt kompetenser inom området. Lärosäten kan skapa högskoleutbildningar inom området och de har ansvar för innehåll och omfattning för olika moment samt att studenterna når de utbildningsmål som finns för respektive utbildning. Men att skapa en tillräcklig tillgång på högskoleutbildad personal inom området på arbetsmarknaden är många aktörers ansvar.

8.6 Hur kan balans mellan tillgång och efterfrågan uppnås? – en nationell strategi

Utredaren gör bedömningen att staten och huvudmännen samt privata utförare bör samverka utifrån långsiktigt givna statliga beslutade förutsättningar för att klara kompetensförsörjningen inom området vård och omsorg om äldre. Utredaren lägger även fram förslag på statliga åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för denna kompetensförsörjning, bland annat att öka inslagen av gerontologi och geriatrik i utbildningarna och att dimensioneringen av högre utbildning inom området fortlöpande behöver övervägas med stöd av regionala behovsanalyser och en utvecklad nationell samverkan och samordning mellan berörda parter.

UKÄ konstaterar att utredaren i avsnittet om dagens personal har tillräcklig yrkeskompetens har gjort en bedömning som kan tolkas som att universitet och högskolor inte har skapat tillräcklig tillgång till yrkesutbildad personal inom området, men i dessa bedömningar och förslag om hur balans mellan tillgång och efterfrågan kan uppnås nämns lärosätena inte explicit. Lärosätena har idag stort eget mandat att bestämma i frågor som gäller utbildningsutbud, dimensionering, innehåll och omfattning av olika moment i utbildningar inklusive verksamhetsförlagda eller verksamhetsintegrerade delar i utbildningen m.m. UKÄ menar att oavsett eventuella kommande nationella strategier och/eller mer eller mindre nationell styrning så kommer lärosätena även i fortsättningen att vara en mycket viktig samverkansaktör, även om de som påpekats ovan inte kan ta huvudansvaret. Lärosätena borde därför vara en tydligt utpekad och nämnd intressentgrupp i kompetensförsörjningsarbetet.

8.14 Utökad högre utbildning i geriatrik och gerontologi

Utredaren föreslår att regeringen ger UKÄ i uppdrag att genomföra en kartläggning av förekomsten av kurser i gerontologi och geriatrik i grundutbildningar på vård- och

omsorgsområdet samt att myndigheten fortlöpande följer upp utvecklingen i detta avseende.

UKÄ anser att en kartläggning kan ge relevant information om utbildningsstatusen i geriatrik och gerontologi men anser även att det inte är tillräckligt i en sådan kartläggning att enbart sammanställa förekomsten av kurser i de två nämnda områdena. För att ge en bra bild av hur utbildning inom dessa områden ser ut i dagsläget menar UKÄ att en kartläggning även exempelvis bör innehålla kursernas omfattning, innehåll, akademisk nivå och kurslitteratur. Utredarens skrivning om vilka utbildningar som bör ingå i kartläggningen uppfattar dock UKÄ som otydligt. Avser grundutbildningar på vård- och omsorgsområdet enbart utbildningar på grundnivå eller ingår även utbildningar på avancerad nivå? UKÄ menar att det bör vara relevanta utbildningar på båda dessa nivåer.

Den sistnämnda delen i förslaget, den att UKÄ fortlöpande ska följa utvecklingen av utbildning i gerontologi och geriatrik, menar utredaren ska genomföras som en del i myndighetens kommande kvalitetsgranskningar och utvärderingar. Här vill UKÄ påpeka att ett nytt nationellt kvalitetssäkringssystem är under implementering med fyra komponenter: granskning av lärosätenas kvalitetssäkringssystem, examenstillståndsprövningar, utbildningsutvärderingar och tematiska utvärderingar. Den komponent där granskningar av till exempel utbildningsmoment i geriatrik och gerontologi möjligen skulle kunna ingå är utbildningsutvärderingar. Denna kommer dock inte att omfatta samtliga utbildningar utan ett urval. Under perioden 2017-2022 omfattar detta urval vissa forskarutbildningar, vissa lärarutbildningar, sjuksköterskeutbildningarna och ett urval inriktningar inom specialistsjuksköterskeutbildningarna. Utredarens förslag om att UKÄ som en del av kommande nationella granskningar ska följa utvecklingen av all utbildning i gerontologi och geriatrik blir därför svårt att realisera. Flera vård- och omsorgsutbildningar som innehåller moment inom området kommer inte att utvärderas på den detaljeringsnivån.

Vidare föreslår utredaren att regeringen ger Socialstyrelsen och UKÄ i uppdrag att lämna förslag till åtgärder för att främja specialist- och vidareutbildning inom geriatrik och gerontologi för yrkesverksamma samt att följa utvecklingen fem år efter att den kvalitetsplan utredaren lägger fram har trätt i kraft. UKÄ menar att det inte ligger i myndighetens uppdrag eller kompetens att bedöma vilken specifik utbildning som behövs inom de nämnda områdena och därför inte heller lämna förslag på hur utbildning inom området kan främjas. En kartläggning av befintlig utbildningsomfattning inom högskolan och inom området är möjlig men eventuella behov av ytterligare kompetenser och om dessa kan erhållas genom vidare- eller fortbildningskurser eller om nödvändiga nya yrkesexamina behöver införas bör hanteras av andra relevanta intressenter.

8.15 Bättre samordning mellan aktörer

Utredaren föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen, UKÄ, Skolverket och Myndigheten för yrkeshögskolan i uppdrag att medverka till att skapa samverkansarenor för kompetensförsörjning inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvården. I detta uppdrag anges även att myndigheterna tillsammans med Statistiska Centralbyrån bör säkerställa bättre tillgång till statistik över yrkesverksamma personer inom vård och omsorg samt även att göra prognoser inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvården. UKÄ anser att

båda delarna i förslaget, att skapa samverkansarenor och att säkerställa statistik och prognoser för alla yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården och äldreomsorgen är väsentliga för att på ett relevant och effektivt sätt arbeta med kompetensförsörjningsfrågor. Regeringen har dock redan sommaren 2016 lagt ett uppdrag till UKÄ och Socialstyrelsen med i liknande innehåll men där myndigheterna har begränsat antalet ingående yrkesgrupper till de som kräver högskoleutbildning. Denna avgränsning är gjord främst av det skälet att UKÄ inte har sakkunskap om de yrkesutbildningar som inte placerade inom högskolan.

UKÄ tycker att det är oklart om utredarens förslag är att det befintliga uppdraget ska utvidgas med ytterligare två myndigheter och då gälla alla yrken och dessa yrkens krav på utbildningar på både gymnasial och eftergymnasial nivå, eller om det ska vara ett separat uppdrag. De två huvuduppgifterna i både det befintliga och i det föreslagna uppdraget sammanfaller vilket gör en samordning naturlig. Samtidigt har delar av det pågående uppdraget redan utförts och en inkludering av många nya aktörer betyder med stor sannolikhet att delar av det arbete som redan är utfört måste revideras, kompletteras och att uppdraget därmed kommer att försenas. UKÄ menar att ett nytt eller kompletterande uppdrag antingen bör bygga på det pågående uppdraget efter att det rapporterats till regeringen 2019 eller läggas som ett separat uppdrag till de tillkommande myndigheterna. Ett separat uppdrag skulle dock troligen innebära en upprepning av flera arbetsmoment för vissa deltagande aktörer och intressenter.

Beslut

Beslut om yttrandet har tagits av generaldirektören Anders Söderholm efter föredragning av utredaren Tomas Egeltoft i närvaro av strategi- och planeringsansvariga Per Westman samt avdelningschefen Annika Pontén. I beredningen har även utredarna Julia Elenäs och Anders Viberg deltagit.

Anders Söderholm

Tomas Egeltoft